

OŠ PREŽIHOVEGA VORANCA, LJUBLJANA: 50 LET OSEMLETKE IN 110 LET LATINŠČINE POD ISTO STREHO

ALEKSANDRA PIRKMAJER SLOKAN

UVOD

Osnovna šola Prežihovega Voranca, Ljubljana¹ se od drugih slovenskih šol razlikuje po neprekinjeni tradiciji pouka latinščine. V šolski zgradbi iz leta 1899, kjer od septembra 1958 domuje osnovna šola, so se v klasično-humanističnem duhu vzgajale generacije učencev. Prvih šest desetletij (1899–1959) so bili to dijaki osemletne klasične gimnazije, za katere sta bili latinščina in stara grščina med glavnimi predmeti, naslednjih pet desetletij (1958–2008) pa osnovnošolci, ki so se latinščine, ne pa tudi grščine, učili kot fakultativnega predmeta od petega razreda osemletke dalje. Od septembra 2008 se latinščina poučuje le še v okviru devetletke,² kjer ima status izbirnega predmeta od sedmega do devetega razreda. Dolga tradicija pouka latinščine na naši šoli (latinščina je tudi sicer ena najstarejših šolskih disciplin!) je odraz interesa javnosti in hkrati potrditev njegovih vzgojno-izobraževalnih vrednot. Seveda sta se obseg in metodika pouka latinščine skozi čas bistveno spreminjala. *Tempora mutantur et nos mutamur in illis.*

Ko je ob šolski reformi leta 1958 v naši šolski zgradbi začela z delom osemletna osnovna šola (dotedanja osemletna klasična gimnazija pa je postala štiriletna in se leta 1959 izselila), so višji štirje razredi osemletke postali dediči nižje klasične gimnazije in na svoj način pomagali ohranяти tradicijo klasično-humanistične šole. Vse do konca sedemdesetih let so 'naši latinci' po končanem osmem razredu neovirano prehajali na gimnazijo³ v klasične oddelke z nadaljevalnim poukom latinščine,

¹ Ime Prežihovega Voranca nosi sedem osnovnih šol, pet v Sloveniji in dve v zamejstvu.

² Marca 1996 je novi šolski zakon uzakonil obvezno devetletno osnovno šolo. Na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana smo jo začeli postopno uvajati septembra 2003 (nekateri šole pa poskusno že prej), in sicer najprej v prvem in zadnjem triletju. Začeli smo s prvim in sedmim razredom, 2004 sta sledila drugi in osmi razred ter 2005 tretji in deveti razred. Junija 2005 so zapustili šolo zadnji osmi razredi osemletke. Septembra 2006 je začela prehajati na devetletni program (kot zadnja) druga triada, najprej četrti razred, 2007 peti in 2008 (kot zadnji) šesti razred. V šolskem letu 2007/08 smo imeli zadnje učence osemletke, in sicer dva peta razreda z možnostjo fakultativnega pouka latinščine, ki sta od septembra 2008 sedma razreda devetletke z možnostjo pouka latinščine kot izbirnega predmeta. Leta 2008/09 imamo prvič šesti razred devetletke, tj. zadnji razred drugega triletja, kjer pouk latinščine kot izbirnega predmeta zaenkrat zakonsko ni predviden.

³ V šestdesetih in sedemdesetih letih je bil v Ljubljani nadaljevalni pouk latinščine na gimna-

pozneje pa to – razen izjemoma – ni bilo več mogoče. Da bi izboljšali pogoje pouka klasičnega jezika in oživili njegovo osemletno učenje, smo na šoli leta 1999/2000 izdelali predlog programa *Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine*,⁴ ki pa je žal ostal vse do danes brez uradnega odgovora.

Glede metodike pouka latinščine lahko rečemo, da je bila vsa leta izredno inovativna. V želji, da bi obogatili in posodobili pouk, so profesorji, ki so poučevali v naši šolski zgradbi, sestavili vrsto latinskih učbenikov. Poleg tega smo na šoli leta 1989 začeli razvijati latinske interesne dejavnosti, imenovane *Per vias antiquas*, in se leta 1991 vključili (skupaj s še štirimi slovenskimi šolami) v eksperimentalni projekt Zavoda RS za šolstvo *Pouk latinščine v osnovni šoli* (1991–1999). Bili smo tudi med pobudniki osnovnošolskega državnega tekmovanja *Certamen Latinum* (1995–2007).

Vsem našim prizadevanjem navkljub pa se latinščina septembra 2008, ob dokončnem prehodu osemletke v devetletko,⁵ uradno spreminja iz štiriletnega (v osemletki) v triletni predmet (v devetletki). Da bi zadržali štiriletni pouk, smo na šoli leta 2006/07 izdelali predlog programa *Zgodnje učenje latinščine v drugi triadi devetletke*,⁶ na katerega pa v času nastajanja tega prispevka (julija 2008) prav tako še nimamo uradnega odgovora. Če predlogu ne bo ugodeno, bodo učenci, ki so junija 2008 zaključili peti razred osemletke (in so od septembra 2008 v sedmem razredu devetletke), zadnji osnovnošolci, ki se bodo latinščine učili štiri leta (v petem razredu osemletke fakultativno in v zadnjem triletnju devetletke izbirno). Generacije za njimi se je bodo učile le še tri leta.

V svojem prispevku želim na kratko opisati razvoj pouka latinščine na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana skozi petdeset let osemletke (1958–2008). Moj namen ni razčlenjevati vzrokov za posamezne odločitve (ti ostajajo pogosto prikriti), ampak le povzeti glavne mejnike in osvetliti njihove posledice za pouk latinščine v praksi. Dogajanje sem spremljala skozi različna obdobja in z različnih zornih kotov, najprej kot učenka te šole, zadnjih dvajset let pa tudi kot učiteljica in mati učencev. Povod za pisanje sta mi dala predvsem šolska petdesetletnica in dejstvo, da se je junija

zijah v Šubičevi ulici in za Bežigradom, od devetdesetih let dalje pa je občasno (če je dovolj zanimanja) na gimnaziji na Poljanah, in sicer v sklopu klasičnih oddelkov z začetnim poukom latinščine. (Štiriletno učenje latinščine v osnovni šoli – niti dobra uvrstitev na državnem tekmovanju iz znanja latinščine – pa žal ne prinaša dodatnih točk za vpis na klasično gimnazijo.)

⁴ Avtorja Marjan Gorup, ravnatelj, in Aleksandra Pirkmajer Slokan, učiteljica latinščine, oba z OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana; gl. *Keria* 4, št. 1 (2002): 83–89. Pri nastajanju predloga nam je bila v izredno pomoč prof. dr. Breda Pogorelec, podprli pa so ga tudi mnogi drugi strokovnjaki. Marca 2000 smo predlog poslali Ministrstvu za šolstvo in šport RS ter Strokovnemu svetu RS za vzgojo in izobraževanje.

⁵ Gl. op. 2.

⁶ Avtorica Aleksandra Pirkmajer Slokan, učiteljica latinščine na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana; gl. spletno stran OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana (www.voranc.si).

2008 skupaj z osemletko zaključilo petdesetletno obdobje štiriletnega fakultativnega pouka latinščine v osnovni šoli.

ZGODOVINSKI OKVIR

Fakultativni pouk latinščine na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana (1958–2008) je izšel iz večstoletne tradicije ljubljanskih humanističnih šol in zdaj po petih desetletjih osemletke prehaja v pouk latinščine kot izbirnega predmeta v zadnjem triletju devetletke (2008–).⁷

V letih 2008 in 2009 na šoli hkrati praznujemo 110-letnico kontinuiranega pouka latinščine v šolski zgradbi (1899–2009) (*genius loci!*) in 50-letnico fakultativnega pouka latinščine v osnovni šoli (1958–2008), kar je oboje edinstveno v Sloveniji. Mineva tudi stodeseto leto, odkar je bila zgrajena in pouku predana naša šolska zgradba (1899–2009), petdeseto leto, odkar je v njej začela z delom osnovna šola (1958–2008), in deseto leto, odkar je učni jezik v njej samo slovenski (1999–2009).⁸

Zgodovina pouka klasičnih jezikov je do leta 1999 podrobno opisana v dveh za šolo temeljnih delih: *Zbornik ob 100-letnici šolskega pouka v zgradbi sedanje OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana*, ki ga je šola izdala jeseni 1999, in *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, ki so ga istočasno izdali maturanti Klasične gimnazije v Ljubljani in seže do samih začetkov klasično-humanističnega izobraževanja v Ljubljani. Zato želim na tem mestu le na kratko povzeti nekatera dejstva iz preteklega obdobja, nato pa dati večji poudarek novejšemu dogajanju.

Klasična gimnazija (1899–1958)

Do leta 1890 je bila v Ljubljani samo ena gimnazija, katere korenine so segale v leto 1563, ko so protestanti ustanovili stanovsko (latinsko) šolo. Sledile so druge latinske šole: jezuitska šola (1597–1773), državna (terezijanska) gimnazija (1773–1849), državna osemrazredna gimnazija z različnimi nazivi (1849–1929), Državna klasična gimnazija v Ljubljani (1929–1947) in Klasična gimnazija v Ljubljani (1947–1958). Gimnazija je imela dobrih sto let (1790–1899) svoj dom v izpraznjenem frančiškanskem samostanu, imenovanem licej,⁹ na današnjem Vodnikovem

⁷ Prim. op. 2.

⁸ V obdobju 1959–1999 so bili na šoli tudi oddelki s srbohrvaškim učnim jezikom, katerih število je v osemdesetih letih občasno celo preseglo število slovenskih oddelkov. Posamezni razredi so imeli tudi do šest paralelek (danes sta dve ali izjemoma tri), kar je (kljub poznejšemu prizidku) povzročalo hudo prostorsko stisko in pogosto slabe delovne pogoje. Leta 1991 je vpis v srbohrvaške oddelke prenehal (zadnji oddelek je zapustil šolo junija 1999).

⁹ Izpraznjeni samostan je na predlog Antona Tomaža Linharta postal ljubljansko šolsko in kulturno središče. V njem so bili osnovna šola, gimnazija, licej, licejska knjižnica ter pozneje tudi

(živilskem) trgu. Leta 1895 pa je potres staro poslopje tako poškodoval, da so se morali odločiti za novogradnjo. Z deli ob tedanji Tomanovi ulici¹⁰ so začeli sredi maja 1898 in končali na začetku oktobra 1899.¹¹

Zanimivo je med seboj primerjati število ur, namenjenih jezikom, ki so se jih učili učenci v starosti od enajst do petnajst let v šolskih letih 1910/11, 1938/39 in 2007/08. V gimnaziji leta 1910/11 in leta 1938/39 so imeli jeziki v nižjih štirih razredih skupno 65 ur oziroma 63 ur na teden, pri čemer je imela latinščina položaj prvega, glavnega jezika (pred nemščino in pozneje slovenščino), stare grščine pa so se učili od tretje gimnazije dalje.¹² V osnovni šoli leta 2007/08 pa sta imela obvezna jezika (slovenščina in angleščina) v višjih štirih razredih skupno le 30 ur na teden, pri čemer je bilo v vsakem razredu mogoče izbrati še enega ali največ dva izbirna jezika; gl. Preglednica 1.¹³

Enotna osemletka (1958–2008)

Septembra 1958, ko je stopil v veljavo splošni zakon o šolstvu, ki je uzakonil enotno osemletko in štiriletno gimnazijo, sta v naši šolski zgradbi začela z delom dva zavoda: štiriletna gimnazija (IV. gimnazija v Ljubljani) in osemletna osnovna šola (2. osnovna šola v Ljubljani). Osemletka je prevzela sedemnajst oddelkov nižje gimnazije (štirinajst klasičnih in tri realne oddelke) in pet oddelkov od prvega do četrtega razreda z OŠ Ledina.

Gimnazija se je že naslednje leto preselila v Šubičevo ulico in dobila ime II. gimnazija v Ljubljani. Več kot dvajset let je imela nadaljevalni pouk latinščine¹⁴ (stare grščine pa občasno v obliki tečaja), za katerega so se 'naši latinci' odločali v velikem številu. Tako se je ohranjalo osemletno klasično-humanistično izobraževanje, žal brez

deželni muzej in realka. Liceja danes ni več, nanj pa spominja spomenik Valentinu Vodniku, ki stoji na mestu nekdanjega vhoda.

¹⁰ Ulico so leta 1893 poimenovali po Lovru Tomanu, enem vodilnih slovenskih politikov (1827–1870), in leta 1952 preimenovali v Prežihovo ulico. Druge tri ulice okoli šole (prvotno Kolizejska, Gajevo in Knezova, danes Puharjeva, Štefanova in Župančičeva) so zrasle pozneje.

¹¹ Prve dijake je gimnazija sprejela 5. oktobra 1899, svečana otvoritev pa je bila 9. decembra istega leta. Potek gradnje je natančno opisan v izvestju gimnazije za leto 1899/1900; gl. *Zbornik ob 100-letnici šolskega pouka v zgradbi sedanje OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana* (Ljubljana: Osnovna šola Prežihovega Voranca, 1999), 8–12.

¹² Gl. Vasilij Melik, »Preteklost ljubljanske klasične gimnazije,« v: *Zbornik ob 100-letnici šolskega pouka v zgradbi sedanje OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana* (Ljubljana: Osnovna šola Prežihovega Voranca, 1999), 13–20.

¹³ V šolskem letu 2007/08 so bili na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana na izbiro: Latinščina I, Latinščina II, Latinščina III, Francoščina I, Nemščina II in Nemščina III (vsi po dve uri tedensko). Izbirni predmeti niso bili vezani na določeno starost, predmet Francoščina I so lahko na primer učenci izbrali od sedmega do devetega razreda.

¹⁴ Prim. op. 3.

Preglednica 1: Skupno število tedenskih ur, namenjenih jezikom v štirih letih.

Jezik	Število tedenskih ur po razredih		
	Leto 1910/11 C. kr. I. državna gimnazija v Ljubljani (nižji štirje razredi)	Leto 1938/39 Državna klasična gimnazija v Ljubljani (nižji štirje razredi)	Leto 2007/08 OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana (višji štirje razredi)
Slovenščina	obvezno 3, 3, 2, 2 (10 ur)	obvezno 5, 4, 4, 4 (17 ur)*	obvezno 5, 4, 3 ½, 4½ (17 ur)
Latinščina	obvezno 8, 7, 6, 6 (27 ur)	obvezno 5, 5, 4, 4 (18 ur)	izbirno 2, 2, 2, 2 (8 ur)
Grščina	obvezno 0, 0, 5, 5 (10 ur)	obvezno 0, 0, 4, 4 (8 ur)	
Angleščina			obvezno 3, 4, 3, 3 (13 ur)
Nemščina	obvezno 5, 5, 4, 4 (18 ur)		izbirno 0, 0, 2, 2 (4 ure)
Francoščina		obvezno 3, 3, 3, 3 (12 ur)*	izbirno 0, 2, 0, 0 (2 uri)
Srbohrvaščina		obvezno 2, 2, 2, 2 (8 ur)	
Skupno tedenskih ur	obvezno 65 ur	obvezno 63 ur	obvezno 30 ur (+ izbirno 0 do 16 ur)

* Nemščino je zamenjala francoščina. Slovenščina je dobila položaj drugega glavnega jezika.

grščine v rednem urniku, vse do leta 1980, ko je maturiral zadnji razred z osemletnim poukom latinščine. Zadnji 'pravi klasiki', ki so imeli tudi obvezen pouk stare grščine, pa so na II. gimnaziji v Ljubljani maturirali že leta 1963.¹⁵

Po izselitvi gimnazije leta 1959 so osnovni šoli, ki je tedaj štela štiriindvajset slovenskih oddelkov, dodelili dvanajst srbohrvaških in novo ime: OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana. Oba učna jezika, slovenski in srbohrvaški, sta na šoli sobivala celih štirideset let (1959–1999).¹⁶ Latinščina se v srbohrvaških oddelkih ni poučevala.

Enotna osemletka je pomenila enoten predmetnik. Štiriletni gimnaziji (nekdanji višji gimnaziji) je novi šolski zakon še dopuščal klasično-humanistično usmeritev, predmetni stopnji osnovne šole (višjim štirim razredom osemletke, nekdanji nižji gimnaziji) pa ne več. Izjema so bili klasični oddelki, vpisani pred reformo, ki jim je bilo dovoljeno končati klasični program. V njih se je latinščina še naprej poučevala kot obvezen predmet, v ostalih (realnih) oddelkih pa kot fakultativen. Junija 1959 je z naše šole odšla zadnja generacija učencev z obveznim poukom obeh klasičnih jezikov (latinščine in stare grščine), junija 1962 pa sta šolanje zaključila zadnja dva osma razreda z obveznim poukom latinščine v rednem urniku. Od tedaj dalje se je latinščina poučevala izključno kot fakultativen predmet, in sicer vse do septembra 2003, ko smo na šoli začeli (v skladu s šolskim zakonom iz leta 1996) s prehodom osemletke v

¹⁵ Po 400 letih (!) neprekinjenega klasično-humanističnega pouka v Ljubljani (1563–1963).

¹⁶ Prim. op. 8.

devetletko¹⁷ in se je štiriletni fakultativni pouk latinščine začel postopno spreminjati v triletni pouk latinščine kot izbirnega predmeta. Junija 2008 se je prehodno obdobje zaključilo in od septembra 2008 poteka pouk le še po devetletnem programu.

PETDESET LET FAKULTATIVNEGA POUKA LATINŠČINE (1958–2008)

Pol stoletja fakultativnega pouka latinščine na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana (1958–2008) lahko razdelimo v tri obdobja, ki jih razmejujeta leti 1987 in 2003. Leta 1987 je bila na šoli po večletnem premoru v petem razredu ponovno oblikovana latinska paralelka,¹⁸ kar je v tedanjih razmerah pomenilo velik korak na bolje, leta 2003 pa se je začelo petletno obdobje postopnega prehoda osemletnega v devetletni program.¹⁹

Obdobje slabšanja razmer (1958–1987)

Prvi dve desetletji po šolski reformi iz leta 1958 so se pogoji za pouk latinščine vztrajno slabšali. Šolsko kolesje se vrti počasi in posledice reforme je bilo najbolj občutiti v tretjem desetletju: latinščina je bila neobvezen predmet, latinski razredi so bili ukinjeni, pouk je potekal po skupinah, izločen iz rednega urnika, in na gimnaziji ni bilo več možnosti nadaljevalnega učenja latinščine. Svoje je pripomogla tudi skrajna prenapolnjenost šole z dvema učnima jezikoma,²⁰ ki je marsikaterega učenca iz drugega šolskega okoliša odvrnila od vpisa na našo šolo k pouku latinščine v petem razredu.²¹ Število učencev latinščine se je manjšalo, dokler ni v osemdesetih letih doseglo najnižje ravni v osemletki; gl. Graf 1.

Status fakultativnega predmeta (1958)

Ob uvedbi enotne osemletke je (z izjemo prej omenjenih klasičnih razredov) pouk stare grščine zamrl, latinščina pa je dobila in do njenega konca (2008) obdržala status štiriletnega fakultativnega (neobveznega) predmeta od petega razreda dalje. Novi status je imel številne posledice. Število ur pouka latinščine se je kmalu zmanjšalo na dve uri tedensko (sedemdeset ur letno), ocena iz latinščine ni več vplivala na splošni uspeh (postala naj bi celo opisna) in učenci so lahko prenehali z učenjem latinščine, ne da bi zamenjali razred. To so bile velike spremembe, ki so

¹⁷ Prim. op. 2.

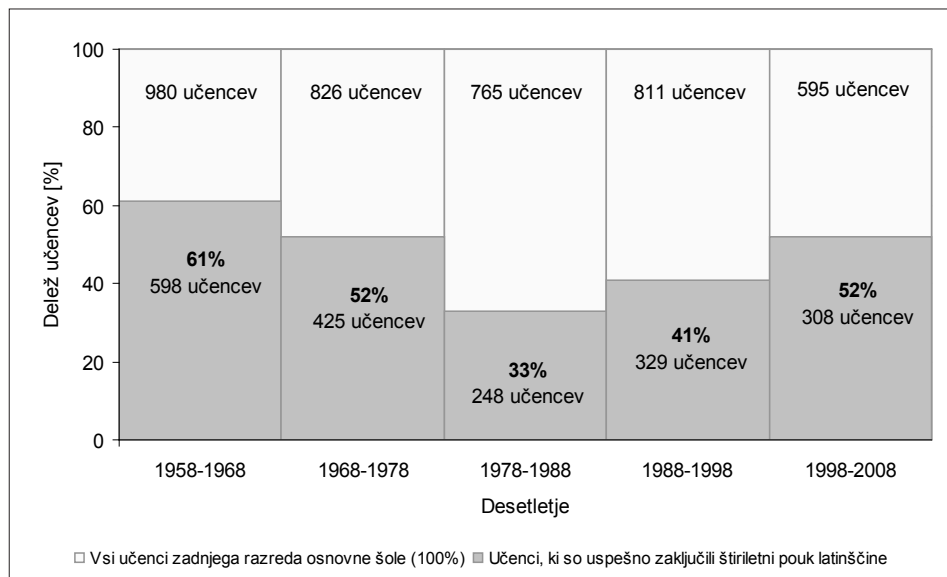
¹⁸ Zasluga za oblikovanje latinske paralelke leta 1987 gre prof. Barbari Šega - Čeh, ki je na šoli poučevala latinščino v letih 1980–1988, tedanjemu vodstvu šole in staršem.

¹⁹ Prim. op. 2.

²⁰ Prim. op. 8.

²¹ K pouku latinščine so učenci (največkrat odličnjaki) tradicionalno prihajali na našo šolo v peti razred z različnih ljubljanskih osnovnih šol (kljub sicer obveznemu šolskemu okolišu!).

Graf 1: Delež učencev, ki so uspešno zaključili štiriletni pouk latinščine, glede na vse učence zadnjega razreda na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana* v obdobju 1958–2008 (neuradni podatki).

* Zaradi osipa skozi štiri leta učenja latinščine pove struktura zadnjega razreda (do junija 2005 so bili to osmi razredi osemletke, pozneje pa deveti razredi devetletke) več od strukture nižjih razredov, pri čemer so upoštevani le učenci, ki so štiriletno učenje zaključili s pozitivno oceno.

napovedovale konec osemletnemu klasično-humanističnemu izobraževanju, in bilo je le še vprašanje časa, kdaj se bo to zgodilo.

Ukinitve latinskih paralelk (1975)

Leta 1975 je Zavod RS za šolstvo razpustil latinske razrede²² in latinščina se je začela poučevati po skupinah v času pred začetkom ali po koncu rednega pouka. Analiza strukture tedanjih osmih²³ razredov pokaže, da so bili v latinskih paralelkah (navadno sta bili po dve na leto, 8.a in 8.b) že prej posamezniki, ki se latinščine niso učili, vendar v veliki manjšini.²⁴ Obratno pa so bili po ukinitvi latinskih razredov 'latinci' v vseh paralelkah, a povsod v manjšini (podobno kot pri izbirnem predmetu v devetletki).

²² To je v časopisju sprožilo številne polemike. V polemikah proti latinskim paralelkam se je izredno veliko razpravljalo o elitizmu.

²³ Zaradi osipa skozi štiri leta učenja latinščine pove struktura zadnjega razreda več od strukture nižjih razredov.

²⁴ Izjema je bil 8.b leta 1964/65, kjer se je latinščine učila le tretjina učencev.

Konec nadaljevalnega pouka latinščine v gimnaziji (1980)

Junija 1980 je na gimnaziji v Šubičevi ulici v Ljubljani maturiral zadnji klasični razred z neprekinjenim osemletnim poukom latinščine (štiriletnim fakultativnim poukom v osemletki in štiriletnim nadaljevalnim v gimnaziji). Tako se je v Ljubljani po skoraj 420 letih pretrgala tradicionalna veriga osemletnega učenja klasičnega jezika.

Obdobje začasnega izboljšanja razmer (1987–2003)

Leta 1987 je bila na šoli po večletnem premoru (1975–1987) spet oblikovana latinska paralelka²⁵ v petem razredu, kar je za naslednjih šestnajst let (do začetka uvajanja devetletke v letu 2003) tok razvoja fakultativnega pouka latinščine obrnilo v pozitivno smer. V obdobju 1987–2003 je osnovnošolski pouk latinščine tudi v slovenskem merilu doživel začasen razcvet. Število šol, ki so uvajale fakultativni pouk latinščine (žal prepogosto le za zelo kratko dobo), se je iz leta v leto večalo. Verjetno je bil vzrok temu (v času splošnega upadanja števila osnovnošolcev) pogosto in predvsem v Ljubljani tudi povsem praktične narave: zadržati učence, ki so hoteli zaradi možnosti učenja latinščine menjati šolo.²⁶

Ponovno oblikovanje latinskih razredov (1987)

Med letoma 1987 in 1998 smo na šoli oblikovali skupno šestnajst homogenih latinskih petih razredov, in sicer vsako leto (razen 1997) po enega ali dva, leta 1989 pa celo tri. Zadnjo latinsko paralelko smo oblikovali leta 1998, pozneje pa ne več, ker za to nismo imeli zakonske osnove. Analiza strukture naših osmih²⁷ razredov za obdobje 1987–2005 (leta 2005 so šolo zapustili zadnji osmi razredi osemletke) pokaže, da je v tem času končalo šolanje dvainpetdeset osmih razredov z možnostjo učenja latinščine, od tega enajst homogenih latinskih razredov (z latinščino v rednem urniku) in enainštirideset z nivojsko diferenciacijo.

Latinske paralelke so bile tradicionalno oblikovane z učenci iz različnih šolskih okolišev, ki so se k nam vpisovali v peti razred osemletke zaradi fakultativnega pouka latinščine, in le izjemoma samo z učenci iz našega šolskega okoliša. Septembra 1994 je na primer prišlo v latinski 5.d razred štiriindvajset učencev s kar sedemnajstih različnih ljubljanskih šol. Takšno prehajanje je z uvajanjem devetletke – verjetno zaradi delitve pouka v triletpa – v glavnem zamrlo.

Obnovljena možnost nadaljevalnega pouka latinščine v gimnaziji (1992)

V devetdesetih letih so na gimnaziji na Poljanah znotraj klasičnih oddelkov z

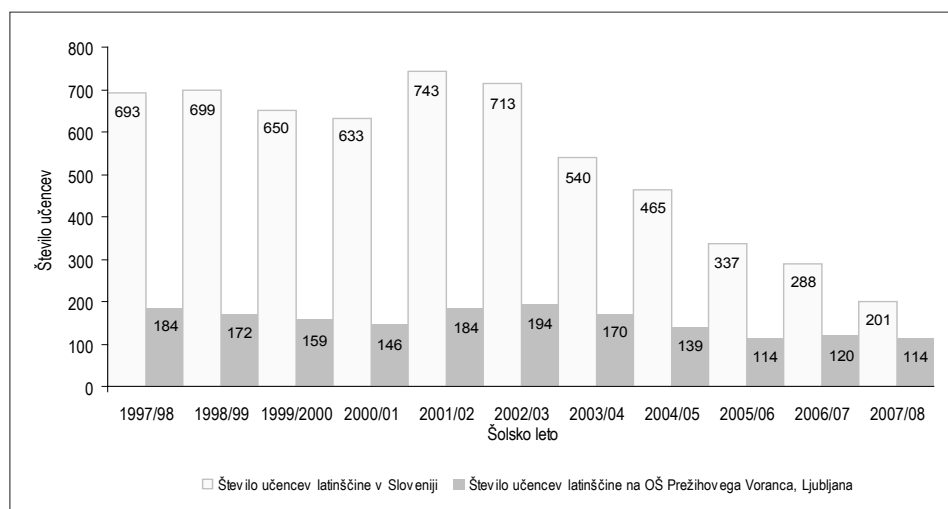
²⁵ Prim. op. 18.

²⁶ Prim. op. 21.

²⁷ Prim. op. 23.

začetnim poukom latinščine občasno (odvisno od zanimanja dijakov) oblikovali skupine z nadaljevalnim poukom latinščine²⁸ in tako do neke mere oživili osemletni pouk klasičnega jezika. Možnost nadaljevalnega pouka latinščine še vedno obstaja, vendar ga je zaradi nepovezanosti osnovne in srednje šole skoraj nemogoče realizirati. Sprememba se zaenkrat nakazuje le v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu. Velika pomanjkljivost je, če je dijak po štirih letih predhodnega učenja latinščine v osnovni šoli postavljen pred izbiro, ali v gimnaziji začeti z učenjem latinščine ponovno od začetka ali pa z njim v celoti prenehati.

Graf 2: Primerjava med številom učencev latinščine v Sloveniji in na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana v obdobju 1997–2008 (neuradni podatki).²⁹

Posodobitev pouka latinščine z interesnimi dejavnostmi »Per vias antiquas« (1989)

V želji, da bi obogatili in posodobili pouk ter dodatno motivirali učence, smo pred dvajsetimi leti začeli na šoli razvijati latinske interesne dejavnosti s skupnim imenom *Per vias antiquas*.³⁰ Sprva je bil poudarek na dramsko-recitacijskem krožku

²⁸ Glavno zaslugu pri tem je imela prof. Katja Pavlič Škerjanc. Če bi bilo zanimanja za nadaljevalni pouk več, bi bilo mogoče oblikovati celoten klasični oddelek (in ne le skupine) z nadaljevalnim poukom latinščine.

²⁹ Podatke za (neuradne) letne statistike smo zbirali učitelji latinščine na posameznih osnovnih šolah.

³⁰ Mentorica je učiteljica latinščine prof. Aleksandra Pirkmajer Slokan. *Per vias antiquas* so podrobno opisane v revijah *Didakta* 10, št. 58–59 (2001): 86–87, in *Keria* 3, št. 1 (2001): 75–83, ter zborniku *Interes zbudi dejavnost* (Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2007), 55–60.

(1989–)³¹ in sodelovanju na šolskih astronomskih raziskovalnih taborih.³² Po letu 1991 pa smo začeli sistematično razvijati tudi številne druge dejavnosti, med katerimi so latinski raziskovalni tabori (1991–),³³ epigrafske delavnice (1992–),³⁴ šolsko glasilo *Rustica Latina* (1993–), ekskurzije (1993–) in raziskovalne naloge (1995–).³⁵

Posodobitev pouka latinščine z eksperimentalnim projektom (1991) ter začetek državnega tekmovanja (1995)

Novega poleta je fakultativnemu pouku latinščine dal tudi eksperimentalni projekt *Pouk latinščine v osnovni šoli*, ki ga je Zavod RS za šolstvo³⁶ začel izvajati leta 1991. V prvotno štiriletni projekt, ki se je pozneje podaljšal in zaključil leta 1999, se je na začetku vključilo pet osnovnih šol, in sicer dve iz Maribora (OŠ Bratov Polančičev in OŠ Slave Klavora) ter tri iz Ljubljane (OŠ Ledina, OŠ Toneta Čufarja in naša), kmalu pa še OŠ Trnovo. Glavna cilja projekta sta bila posodobitev učnega načrta in metodike pouka latinščine ter iskanje enovitega organizacijskega modela za pouk latinščine kot izbirnega predmeta v prihajajoči devetletki.

V okviru projekta je bilo aprila 1995 v Mariboru prvo državno tekmovanje iz znanja latinščine v osnovni šoli *Certamen Latinum*.³⁷ Skupno smo imeli trinajst tekmovanj (1995–2007) in kar dvanajstkrat je bila gostiteljica naša šola, ki je na vseh tekmovanjih dosegla izredno dobre uvrstitve.

Vse več osnovnih šol s fakultativnim poukom latinščine (1985)

Pred letom 1970 je naša šola veljala za (neuradni) področni latinski center, saj sta imeli v Sloveniji fakultativni pouk latinščine prvotno le dve osnovni šoli: naša v Ljubljani in OŠ Bojana Iliča v Mariboru. Leta 1970 je (kot druga šola v Ljubljani) uvedla fakultativni pouk latinščine OŠ Mirana Jarca za Bežigradom in v letih 1985–1990 so sledile še štiri ljubljanske šole: OŠ Ledina 1985, OŠ Valentina Vodnika 1988,

³¹ Prva prireditev je bil recital ob 80-letnici prof. Silvestra Koprive leta 1989.

³² Pobudnik šolske raziskovalne dejavnosti in vodja astronomskih raziskovalnih taborov je bil prof. Boris Kham.

³³ Do junija 2008 smo realizirali sedemnajst latinskih raziskovalnih taborov.

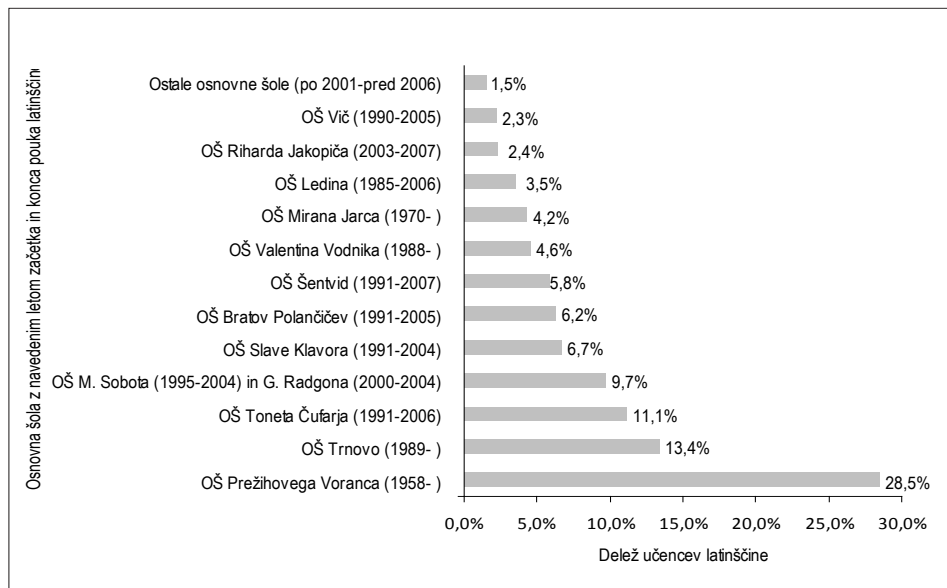
³⁴ Izdali smo zbirko delovnih listov za osnovnošolce *Vodnik po lapidariju Narodnega muzeja Slovenije* (Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2004). Pri epigrafskem delu nam je kot zunanja mentorica vsa leta izjemno veliko pomagala dr. Marjeta Šašel Kos.

³⁵ Do junija 2008 smo izdelali enajst raziskovalnih nalog, od katerih so bile mnoge nagrajene.

³⁶ Vodja projekta je bila prof. Katja Pavlič Škerjanc, ki je na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana učila latinščino leta 1975. Evalvacijo hrani Zavod RS za šolstvo. O problematiki se je razpravljalo tudi na didaktičnem kolokviju Društva za antične in humanistične študije novembra 2000; gl. *Keria* 3, št. 1 (2001): 69–75. S stališča naše šole je bila pomanjkljivost projekta v tem, da je bilo več kot polovica vključenih šol iz centra Ljubljane.

³⁷ Za dosežke med 90 % in 100 % možnih točk so učenci dobili Sovretovo priznanje, za dosežke med 80 % do 89,5 % pa Sovretovo pohvalo. Z leti je tekmovanje postalo tematsko, za kar je imela zasluge predvsem dr. Janja Zmavc, ki je tedaj učila na OŠ Toneta Čufarja. Prvo mesto na državnem tekmovanju (drugače kot pri angleščini ali nemščini) žal ni nikoli prineslo dodatnih točk za vpis na srednjo šolo, čeprav smo s tem v zvezi poslali na ministrstvo več prošenj.

Graf 3: Delež učencev latinščine na posameznih osnovnih šolah glede na vse učence latinščine v Sloveniji v obdobju 1997–2008 (neuradni podatki).*

* Prim. op. 29.

OŠ Trnovo 1989 in OŠ Vič 1990. V obdobju 1991–2002 je s poukom latinščine na novo začelo kar petnajst slovenskih šol – od tega devet v Ljubljani, a mnoge žal za zelo kratko dobo; gl. Graf 3. Razveseljivo je, da se je latinščina proti koncu osemletke iz Ljubljane in Maribora razširila tudi v Mursko Soboto ter Gornjo Radgono³⁸ in da je v slovenskem merilu število učencev latinščine v primerjavi s prejšnjimi obdobji izredno naraslo (leta 2003 pa je začelo spet strmo padati); gl. Graf 2.³⁹

Prehodno obdobje (2003–2008)

Od septembra 2003, ko smo začeli postopno uvajati devetletko,⁴⁰ do junija 2008, ko se je osemletka dokončno iztekla, sta na šoli sobivala osemletni in devetletni program. Prehod v devetletko, čeprav postopen in dolgo načrtovan, je bil za pouk latinščine trda preizkušnja, ki so jo (iz različnih vzrokov) prestale le redke šole; gl.

³⁸ To je bila predvsem zasluga zdaj že pokojnega učitelja g. Cirila Koštrica in vodstev šol.

³⁹ Pri tem je treba upoštevati tudi splošno zmanjševanje števila osnovnošolcev v Sloveniji.

⁴⁰ Gl. op. 2.

Graf 3. Novi status predmeta (obvezni izbirni predmet v zadnjem triletnju) je prinesel vrsto sprememb⁴¹ in šele čas bo pokazal, kako dobre so.

Napačno ime izbirnega predmeta Latinščina

Imena izbirnih predmetov v zadnjem triletnju devetletke Latinščina I, Latinščina II in Latinščina III so bila v prehodnem obdobju – vsaj naši šoli – zavajajoča (in takšna do nadaljnjega tudi ostajajo). V obdobju 2003–2011 bi morali te izbirne predmete pravilno poimenovati Latinščina II, Latinščina III in Latinščina IV, saj je do vključno šolskega leta 2007/08 prvo leto učenja (Latinščina I) predstavljal fakultativni pouk latinščine v petem razredu osemletke. V kolikor ne bo sprejet naš predlog programa *Zgodnje učenje latinščine v drugi triadi devetletke*,⁴² bo zadnja generacija z možnostjo štiriletnega učenja latinščine končala osnovno šolo junija 2011.

Težave z urnikom izbirnih predmetov

V devetletki se izbirni predmeti poučujejo po skupinah, ki so lahko tudi starostno mešane, zaradi česar je na šoli prihajalo do velikih težav z urnikom. Tako so se v zadnjem triletnju devetletke izbirni predmeti Latinščina I, II in III poučevali praviloma šele po koncu temeljnega pouka, izjemoma celo dva dni v tednu zapored ali v blok uri. Več sreče z urnikom so imeli v prehodnem obdobju naši peti razredi osemletke, ki so se latinščine učili največkrat prvo ali peto šolsko uro.

V devetletki povečan osip učencev latinščine

Analiza osipa učencev latinščine na naši šoli pokaže, da je bil pri zadnji generaciji osemletke osip 37 %⁴³ v štirih letih, pri prvih treh generacijah devetletke (ki so peti razred končale še po osemletnem programu) pa kar 56 %⁴⁴ v štirih letih. Vzrok za tolikšno povečanje osipa je verjetno v dejstvu, da je bil fakultativni pouk latinščine povsem neobvezujoč (in je bila odločitev za nadaljevanje učenja latinščine lažja tudi v primeru slabše ocene), medtem ko so bile pri izbirnem predmetu okoliščine bistveno drugačne,⁴⁵ zaradi česar so otroci in starši izbor predmetov vsako leto posebej pretehtali z različnih zornih kotov.

⁴¹ Negativna ocena iz izbirnega predmeta ob koncu leta pomeni popravni izpit, k pouku je treba hoditi do konca šolskega leta in oceni iz dveh izbirnih predmetov sta do leta 2007/08 vplivali na splošni uspeh (tega zdaj ne bo več), ki je prinašal ali odnašal točke za vpis v srednjo šolo. Marsikdo je zato raje izbral predmet, pri katerem je bilo potrebnega za boljšo oceno manj dela oziroma časa kot pri latinščini.

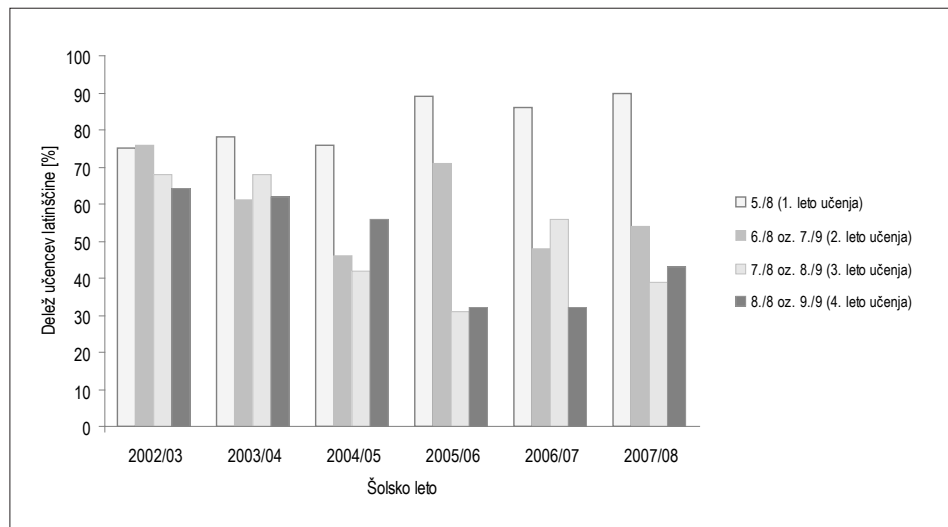
⁴² Prim. op. 6.

⁴³ Znotraj osemletke je bil osip zdaleč najmanjši v homogenih latinskih razredih, saj sta nanj bistveno vplivala homogena razredna skupnost in pouk, vključen v redni urnik.

⁴⁴ Pri prvih treh generacijah devetletke je osip precej manjši (42 %), če upoštevamo le zadnje triletnje (če ne upoštevamo petega razreda osemletke). K fakultativni latinščini v petem razredu se je namreč zadnja leta vpisovalo tudi do 90 % vseh učencev, od katerih mnogi že od vsega začetka niso nameravali izbrati latinščine za izbirni predmet v zadnjem triletnju devetletke.

⁴⁵ Gl. op. 42.

Graf 4: Delež učencev latinščine glede na vse učence v posameznih razredih na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana v obdobju 2002–2008 (neuradni podatki).

Vse manj šol z latinščino kot izbirnim predmetom

Od septembra 2005 se je latinščina poučevala samo v Ljubljani, čeprav še ni dolgo tega, ko je bilo tudi v Mariboru, Murski Soboti in Gornji Radgoni precej učencev latinščine.⁴⁶ Toda tudi v Ljubljani položaj ni bil zavirljiv: v šolskem letu 2007/08 sta imeli pouk latinščine kot izbirnega predmeta samo dve (!) osnovni šoli,⁴⁷ OŠ Trnovo in naša (fakultativni pouk latinščine pa poleg njiju še OŠ Valentina Vodnika in OŠ Mirana Jarca). Zaradi premajhnega števila šol udeleženk tudi izvedba štirinajstega osnovnošolskega državnega tekmovanja *Certamen Latinum* aprila 2008 ni bila več mogoča (že leto prej se je k tekmovanju prijavila le naša šola!).

S šolskim letom 2003/04 se je skupaj s številom osnovnih šol s poukom latinščine začelo izrazito zmanjševati tudi število učencev latinščine (Graf 2),⁴⁸ in sicer tako v

⁴⁶ Ti so uspešno sodelovali tudi na državnih tekmovanjih. Leta 2004/05 je bilo izven Ljubljane samo še štirinajst učencev (na OŠ Bratov Polančičev v Mariboru). Še leta 2002/03 je bilo v Mariboru 60, v Murski Soboti 78 in Gornji Radgoni 20 učencev. Pred tem je bilo v Mariboru precej več učencev: leta 1998/99 jih je bilo npr. 175, leta 1997/98 pa celo 205.

⁴⁷ Vzrokov za tolikšno zmanjšanje je gotovo več, na primer zelo široka ponudba izbirnih predmetov, težave z urnikom, kadrovske problemi, predvsem pa konkurenca živih tujih jezikov. Najtežje je razumeti (glede na močno tradicijo) odsotnost latinščine v Mariboru.

⁴⁸ Pri tem je treba upoštevati tudi splošen upad števila osnovnošolcev v Sloveniji. Velik porast števila učencev latinščine v zadnjem obdobju osemletke je bil zavajajoč (modna muha, sredstvo za pridobitev učencev?) in ne odraz realnih potreb ter pravičnega odnosa do predmeta. Spomnimo se, da v Ljubljani niti takoj po reformi iz leta 1958, ko je bila zavest o pomenu klasično-humanistične izobrazbe še kako živa, vpis k pouku latinščine v povprečju letno ni presegel dveh paralelek.

slovenskem merilu, kot tudi v zadnjem triletnju (od sedmega do devetega razreda) na naši šoli; gl. Graf 4. Ker pa se je pri nas hkrati večal vpis k fakultativnemu pouku latinščine v petem razredu osemletke, je bilo pri skupnem številu učencev latinščine v primeru naše šole opaziti manjša nihanja kot v slovenskem merilu.

Učbeniki (1958–2008)

Vseh petdeset let so osnovnošolci (zaradi pomanjkanja učbeniške literature pa včasih tudi srednješolci) uporabljali učbenike, ki so prišli izpod peres profesorjev, ki so poučevali latinščino v naši šolski zgradbi: *Latinska vadnica* v dveh delih avtorjev Rudolfa Južniča in Silvestra Koprive, učbeniški komplet *Fundamenta Latina I–III* avtorice Ane Šašel ter učbeniška kompleta *Latinščina za vsakogar* in *Lingua Latina* avtorice Aleksandre Pirkmajer Slokan (učbeniki so naštet v enakem zaporedju, kot so se uporabljali). Najdlje, skoraj štirideset let (do leta 2001), je bil v uporabi učbenik *Fundamenta Latina I*, ki smo ga v devetdesetih letih dopolnjevali s *Poskusnim delovnim zvezkom* Aleksandre Pirkmajer Slokan. Po najnovejšem učbeniškem kompletu *Lingua Latina*, ki je namenjen pouku v devetletki, delamo od januarja 2008 dalje.

DEVETLETKA (2008–)

Težko in prezgodaj je reči, kaj devetletka prinaša pouku latinščine. Dejstvo je, da ga – v primerjavi z osemletko – za eno leto (tj. za četrtnino) skrajšuje, kar bo gotovo vplivalo na obseg in kvaliteto znanja. Dejstvo je tudi, da se je v obdobju uvajanja devetletke⁴⁹ močno zmanjšalo število učencev latinščine in osnovnih šol, ki so jo ponudile kot izbirni predmet. Delno izboljšanje v primerjavi z osemletko lahko pričakujemo le pri delovnih pogojih (manjše učne skupine) in statusu predmeta (obvezni izbirni predmet).⁵⁰ Morda se bo v prihodnosti rešilo tudi zaenkrat še odprto vprašanje prehodnosti med osnovno šolo s poukom latinščine in klasično gimnazijo, kar bi bistveno izboljšalo kvaliteto pouka latinščine.

Magnetna šola za latinščino?

Ko se ob koncu osemletke oziramo na prehojeno pot in delamo obračun, obžalujemo predvsem, da ni bil sprejet naš predlog programa *Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine*⁵¹ iz leta 1999/2000. Takšno osnovno šolo naj bi imeli vsi kraji, kjer deluje klasična gimnazija z možnostjo nadaljevalnega pouka

⁴⁹ Prim. op. 2.

⁵⁰ Prim. op. 42.

⁵¹ Prim. op. 4.

latinščine. Status magnetne šole za latinščino (latinskega področnega centra) bi gotovo rešil številne probleme, ki bistveno vplivajo na kvaliteto pouka, pri čemer izbirnost predmetov v slovenskem merilu v praksi ne bi prav nič trpela.

Začetek učenja latinščine že v drugem triletju?

Upati je, da bo upoštevan vsaj naš predlog programa *Zgodnje učenje latinščine v drugi triadi devetletke*⁵² iz leta 2006/07. Dolgoletne izkušnje kažejo, da je za latinščino v osnovni šoli najprimernejše štiriletno učenje (torej od enajstega do petnajstega leta učenčeve starosti), kar je osemletka upoštevala, devetletka pa je začetek učenja postavila v zadnje triletje (namesto v zadnji razred drugega triletja).

Poleg tega bi bilo povsem nelogično izločiti predmet, za katerega je vse do zadnjega vladalo izredno zanimanje: na naši šoli se je k fakultativnemu pouku latinščine v petem razredu osemletke (od septembra 2008 šestem razredu devetletke) zadnja leta vpisovalo tudi do 90 % (!) vseh učencev; gl. Graf 4.

Konkurenca drugih izbirnih predmetov?

Med izbirnimi predmeti v zadnjem triletju devetletke je latinščina na naši šoli vse do zdaj zelo visoko kotirala. V šolskem letu 2007/08 so se, na primer, naši učenci med številnimi ponujenimi odločili za osemnajst izbirnih predmetov: Latinščina I, II in III, Nemščina II in III, Francoščina I, Gledališki klub, Življenje upodobljeno v umetnosti, Oblika in slog, Organizmi v naravnem in umetnem okolju, Poskusi v kemiji, Zvezde in vesolje, Sonce-Luna-Zemlja, Računalništvo I, II in III, Šport za sprostitev in Šport za zdravje.⁵³ Največ učencev je izbralo prav računalništvo in latinščino, če pa upoštevamo tudi fakultativni pouk latinščine v petem razredu osemletke, ki je bil tudi neke vrste izbirni predmet, je latinščina močno prevladala; gl. Graf 5.

Konkurenca drugega tujega jezika?

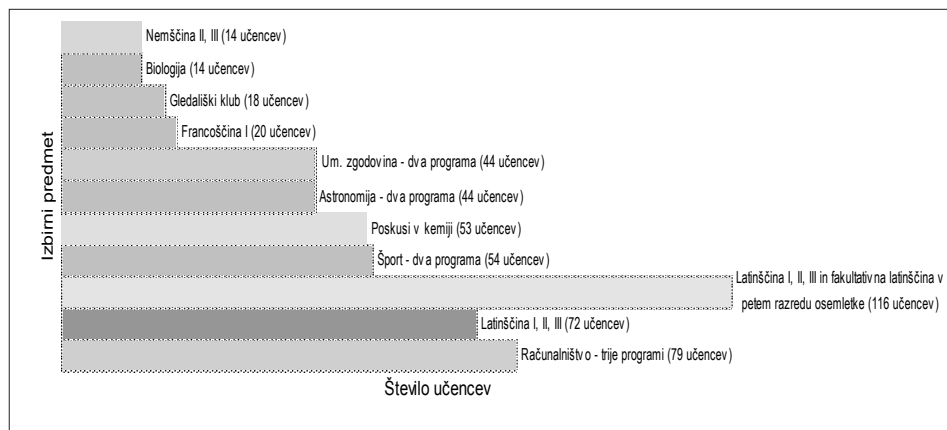
Septembra 2008 se v Sloveniji na izbranih osnovnih šolah,⁵⁴ med katerimi je tudi naša, začela pouk drugega obveznega tujega jezika. In kaj to pomeni za latinščino, ki je ni na seznamu možnih obveznih jezikov, ker je mrtev jezik? V danih razmerah se je bati predvsem še manj primerne urnika. Sicer pa je prav, da se učencev ne postavlja pred izbiro, ali latinščina ali živ tuj jezik. Latinščina si v šolskem sistemu zasluži svoje posebno mesto in učiti se je moramo poleg živih tujih jezikov in ne

⁵² Prim. op. 6.

⁵³ Naši učenci so v zadnjem triletju devetletke lahko sodelovali tudi pri številnih interesnih dejavnostih. Teh je bilo v letu 2007/08, na primer, kar štirinajst; gl. spletno stran OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana (www.voranc.si).

⁵⁴ Ministrstvo za šolstvo je odobrilo postopno uvajanje drugega obveznega tujega jezika v zadnjem triletju devetletke 48 osnovnim šolam (med katerimi je tudi naša) od skupno 60, ki so se prijavile na razpis. Starši učencev naše šole so spomladi 2008 izbirali med nemščino in francoščino ter se (z neznatno večino) odločili za francoščino.

Graf 5: Število učencev pri izbirnih predmetih v zadnjem triletju na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana v letu 2007/08 (neuradni podatki).

namesto njih. Primerjava med nekdanjim in sedanjim obsegom jezikovnega pouka kaže (Preglednica 1),⁵⁵ da je tudi za latinščino še prostor – seveda samo za učence, ki jih jezikovni pouk zanima.

V predlogu programa *Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine*⁵⁶ smo med drugim zapisali, da se »v obdobju intenzivnega spreminjanja vrednot v družbi zdi, kot da postaja sedanjost samozadostna. Toda takšen pogled, naravnano le na sedanjost, razvojno gledano ni ustrezen. S poukom, katerega del je tudi klasično-humanistična vzgoja, želimo doseči kar najbolj poln stik s kontinuiteto razvoja vrednot naše družbe. Prepričani smo, da je naša dolžnost tudi slovenskemu učencu v javni šoli odpreti vrata do takšne izobrazbe.«

Bralcu prepuščam, da si sam ustvari predstavo o tem, kaj bi bilo potrebno na osnovi dosedanjih izkušenj storiti, da bi javna šola učencem po Sloveniji bolj na široko odprla vrata do kvalitetnega klasično-humanističnega izobraževanja. Na koncu le še želja za jubilejno šolo in pouk latinščine: *Vivant, crescant, floreat!*

⁵⁵ Če slovenščini in angleščini, ki imata skupno 30 ur tedensko v štirih letih, dodamo drugi obvezni tuji jezik (skupno šest ur tedensko v treh letih), dobimo seštevek 36 ur. Nekdaj so imeli jeziki precej več obveznih ur (65 oz. 63 ur), kot jih imajo danes (največ 36 ur).

⁵⁶ Prim. op. 4.